

Asia: VN/7747/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

Yleistukilaki

Yleinen näkemyksenne työskentely- ja asumisaikavaatimuksen asettamisesta tavanomainen yleistuen saamisen edellytykseksi

Äänekosken kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksiin yleistukilaista, kotoutumisen edistämisestä annetusta laista sekä yleisistä kielitutkinnoista annetusta laista.

Työttömyysetuus on jo nyt velvoittava ja edellyttää osallistumista kotoutumista edistäviin palveluihin kuten kotoutumiskoulutukseen ja yhteiskuntaorientaatioon. Mikäli työnhakija ei noudata kotoutumissuunnitelmaa tai työllistymissuunnitelmaa, etuudet voidaan evätä (työttömyysetuus) tai niitä voidaan leikata (perustoimeentulotuki). On vaikeaa nähdä, miten uusi kotoutumistuki edistäisi osallistumista enemmän kuin nykyinen järjestelmä, jossa sama velvoittavuus on jo olemassa.

- **Tavanomaisen yleistuen saamisen edellytykseksi asetettaisiin vaatimus työttömyysturvalain mukaisen työssäoloehdon täyttämisestä. Näkemyksenne työskentelyvaatimuksesta**

Äänekosken kaupunki pitää hallituksen esityksen keskeisiä tavoitteita työntekoa, kielen oppimista sekä palvelujärjestelmän selkeyttämistä perusteltuina ja hyvinä tavoitteina.

Työssäoloehdon korostaminen tukee työllistymisen tavoitteita, mutta sen soveltaminen maahanmuuttaneille ilman riittävää kielitukea ja palvelua voi lisätä haavoittuvassa asemassa olevien riskiä jäädä heikkoon sosioekonomiseen tilanteeseen. Kaikilla tuen tarvitsijoilla, kuten kiintiöpakolaisilla, ei ole realistisia mahdollisuuksia täyttää työssäoloehto, eikä vaatimus ota huomioon alueellisia työmarkkinaeroja, terveydellisiä rajoitteita tai perhetilanteita. Vaatimus on omiaan lisäämään toimeentulotuen tarvetta ja kuormittamaan kuntien palveluja. Vaatimus voi

heikentää erityisesti kotoutumisen alkuvaiheessa olevien, nuorten, osatyökykyisten sekä katkonaisissa työsuhteissa olevien henkilöiden toimeentuloturva.

- **Vaihtoehtoisesti tavanomaisen yleistuen edellytykset voisi täyttää kolmen vuoden asumisella Suomessa. Näkemyksenne asumisaikavaatimuksesta**

Pitkä asumisaikavaatimus johtaa siihen, että huomattava osa työttömyysjaksoista ajoittuu ajanjaksolle, jolloin henkilö on oikeutettu vain alempitasoiseen etuuteen. Tämä asettaa työttömät keskenään eriarvoiseen asemaan tavalla, joka kohdistuu tosiasiallisesti lähes yksinomaan maahanmuuttaneisiin. Asumisaika on luonteeltaan passiivinen kriteeri, johon yksilö ei voi tosiasiallisesti vaikuttaa kuin ajan kulumisen kautta. Sosiaaliturvan saamisen edellytysten pitäisi perustua tuen tarpeeseen henkilön tai perheen elämäntilanteen perusteella, ei kiinteään asumisaikaan.

Yleinen näkemyksenne kielitaitoa koskevista poikkeuksista työskentely- ja asumisaikavaatimuksen soveltamiseen

Kannustimet toimivat parhaiten niillä, joiden oppimisedellytykset ja elämäntilanne ovat vakaat. Haavoittuvassa asemassa oleville (trauma, terveydelliset haasteet, oppimisvaikeudet) esityksen kannustimet voivat kääntyä jopa kuormittaviksi ja aiheuttaa passivoitumista tai lisää toimeentulotuen tarvetta.

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, jonka äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

Väestötietojärjestelmään voi merkitä vain yhden virallisen äidinkielen, täten rekisteröitynä äidinkielenä voi olla jokin muu kieli, vaikka henkilö puhuisi toisena äidinkielenä suomea, ruotsia tai saamea. Kaksikielisissä perheissä henkilölle useimmiten rekisteröidään muu kuin suomi, ruotsi tai saame, jotta voisi saada oman äidinkielen opetusta. Tämä voi vääristää kotoutumistuelle ihmisiä, jotka kuuluisivat normaalin yleistuen piiriin.

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka on osoittanut riittävän suomen tai ruotsin taidon (Eurooppalaisen viitekehyksen mukainen B1.1 taso) kielen kahdella osa-alueella. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

Maahanmuuttaneiden erilaiset taustat sekä koulutuksellisesti että terveydellisesti vaikuttavat yksilön kykyyn omaksua opittua tietoa. Tämän vuoksi kaikki eivät pysty saavuttamaan B1.1 tasoa jäi aiempien lakimuutosten jälkeen lyhennetyssä kotoutumisajassa.

- **Esityksessä on arvioitu, että suurin osa osoittaisi kielitaitonsa kotoutumiskoulutuksesta saatavalla todistuksella. Lisäksi mahdollistettaisiin maksuton keskitason YKI-tutkinnon suorittaminen. Näkemyksenne kielitaidon osoittamisen tavoista**

Tämä vaatii valtakunnallisesti yhdenmukaisia ohjeita, jotta arviointi on mahdollista tehdä selkeästi ja laadukkaasti. Myös on tärkeää, että yksittäinen opettaja ei jää yksi arvioinnin kanssa. On hyvä, jos YKI-tutkintoa on mahdollista suorittaa myös maksutta.

- **Kielitadon osoittamisen tavat määritettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Näkemyksenne tätä koskevan asetuksenantovaltuuden antamisesta**

-

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka vamman tai muun vastaavan syyn takia voi osoittaa kielitaitoaan. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

On välttämätöntä, että vaatimusta ei sovelleta henkilöihin, jotka vamman, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi eivät kykene osoittamaan kielitaitoaan. Poikkeus turvaa yhdenvertaisen kohtelun ja on linjassa perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden sekä YK:n vammaissopimuksen kanssa. Tärkeää on saada valtakunnallisesti yhtenäiset ohjeet, kuinka tätä arvioidaan.

- **Esityksen toimeenpanoon liittyy sekä Kelan että työvoimaviranomaisen toimivaltaan kuuluvia asioita. Näkemyksenne toimeenpanoprosessin toimivuudesta**

Yleistukea pienempi kotoutumistuki todennäköisesti lisäisi asiakkaiden siirtymistä toimeentulotuen piiriin ja kasvattaisi hallinnollista kuormitusta Kelassa ja muissa viranomaistahoissa. On tärkeää huomioida tulevat toimeenpanot myös eri toimijoiden rooleissa, toimintamalleissa sekä riittävässä tiedonkulussa eri viranomaisten välillä.

Näkemyksenne yleistukilain 8 §:n mukaisen ulkomaalaista koskevan rajoituksen muuttamisesta tilapäisen suojelun oleskeluluvalla maassa olevien osalta

-

Kotoutumisen edistämisestä annettu laki

Näkemyksenne palveluun pääsemisen takuuajasta

Kuuden kuukauden takuuajan asettaminen on kannatettava tavoite, mutta se edellyttää kuntien palvelukapasiteetin vahvistamista sekä riittävää rahoitusta ja joustavuutta, jotta asiakas voi saada juuri omaan elämäntilanteeseensa sopivaa tukea. Pitkät odotusajat kotoutumiskoulutukseen ovat olleet toistuva ongelma; takuuajan myötä asiakkaat eivät jää kuukausiksi odottamaan.

Näkemyksenne takuuajan kuluessa tarjottavista palveluista

Takuuaikana tarjottavien palvelujen laajuus on sinänsä riittävä, mutta palvelujen yksilöllisyys ja saavutettavuus ovat ratkaisevia. Kuntien näkökulmasta on hyvä, että palvelut voivat sisältää myös matalamman kynnyksen tukitoimia, kuten työnhaku- ja uravalmennusta. Palvelujen yhdenvertaisuus heikkenee, jos tarjonta vaihtelee kunnittain tai hyvinvointialueittain.

Näkemyksenne takuuajan toteutumisen valvonnasta

Takuuajan toteutumisen valvonnan tulee olla valtakunnallisesti yhdenmukaista ja selkeästi ohjattua. Valvonnan tulee kattaa sekä palveluun pääsyn toteutuminen että tarjottujen palvelujen laatu ja vaikuttavuus. Maahanmuuttaneet eivät herkästi tee kanteluja kielimuurin, viranomaispelon tai prosessin epäselvyyden vuoksi. Tämän vuoksi valvonnan olisi hyvä olla ennakoivaa ja systemaattista.

Laki yleisistä kielitutkinnoista

Näkemyksenne maksuttoman keskitason YKI-tutkinnon suorittamisen mahdollistamisesta

Maksuttoman keskitason YKI-tutkinnon mahdollistaminen on kannatettava ja yhdenvertaisuutta lisäävä uudistus, joka tukee kotoutumista, nopeuttaa asiakkaiden etenemistä palvelupoluilla ja antaa realistisen väylän kielitaidon osoittamiseen myös niille, joiden oppiminen etenee hitaammin tai epälineaarisesti. Tärkeää on kuitenkin huolehtia suoristuskapasiteetin riittävydestä eri alueiden määrät huomioiden.

Esityksen vaikutukset ja perustelut

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista kotoutumisen kannusteisiin

Kannustimet toimivat parhaiten niillä, joiden oppimisedellytykset ja elämäntilanne ovat vakaat. Haavoittuvassa asemassa oleville (trauma, terveydelliset haasteet, oppimisvaikeudet) esityksen kannustimet voivat kääntyä jopa kuormittaviksi ja aiheuttaa passivoitumista tai lisätä toimeentulotuen tarvetta.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista

Koulutustakuu ja kotoutumiseen liittyvät rahoitusleikkaukset muodostavat seutukaupungeille ja sitä pienemmille kunnille haasteita selviytyä lakisääteisistä velvoitteista, koska jouduttaisiin järjestämään todella pieniä koulutusryhmiä. Lyhyellä aikavälillä kunnille syntyy ennakoitavasti lisäkustannuksia palvelujen järjestämisestä ja ohjauksesta, mutta pidemmällä aikavälillä kotoutumisen nopeutuminen voi vähentää kalliimpien palveluiden tarvetta. Yksilöiden erilaiset taustat (trauma, koulutus) vaikuttavat kuitenkin, kuinka nopeasti kotoutuminen voi edetä yksilötasolla ja tämä vaikuttaa palvelutarpeisiin.

Näkemyksenne esityksen muista vaikutuksista

Esitys voi vaikuttaa palvelujärjestelmään ohjauksen tarpeen lisääntymisenä, yhdenvertaisuuteen etuuksien määräytyessä kielitaitotason tai maassa olon perusteella sekä haavoittuvissa asemassa oleviin, mikäli he eivät saa riittävästi yksilöllisiä tukitoimia.

Näkemyksenne esityksen suhteesta perustuslakiin sekä EU-lainsäädännön ja muiden kansainvälisten velvoitteiden vaatimuksiin

Äänekosken kaupunki katsoo, että esitystä tulee arvioida huolellisesti perustuslain 6 §:n (yhdenvertaisuus) ja 19 §:n (oikeus välttämättömään toimeentuloon) näkökulmista.

Voimaantulo

Näkemyksenne esityksen voimaantulosta

Aikataulu voi olla mahdollinen, mikäli ohjeistus ja rahoitus varmistetaan hyvissä ajoin. Äänekosken kaupunki pitää toistuvia ja nopeatahtisia kotoutumislain muutoksia haasteellisina toiminnan järjestämisen kannalta.

Kotoutumistuki ja palveluun pääsemisen takuu aika koskisivat tilanteita, joissa henkilö muuttaa Suomeen ehdotetun lain tultua voimaan. Näkemyksenne tästä siirtymäsäännöksestä

Mikäli esitys tulee voimaan, on hyvä, että siirtymäsäännös on olemassa. Tärkeää on huomioida riittävä resurssointi ja valtakunnallinen ohjaus, jotta se käytännössä toimii.

Muuta lausuttavaa esityksestä

Muuta lausuttavaa esityksestä.

On tärkeää huomioida, että samaan aikaan säädetään useita lakeja ja asetuksia koskien kotoutujia. Nykyisenkään kotoutumislain vaikutuksia ei vielä ole pystytty seuraamaan pitkällä aikavälillä. Esitys pyrkii edistämään kotoutumista erilaisilla kannustimilla, mutta yksilön kokemus voi kääntyä päinvastaiseksi, mikäli hän ei omista yrityksistään huolimatta saavuta vaadittua kielitaitotasoa tai töitä vaadituissa aikamääreissä. Oikeudenmukaisuuden kokemuksella on yhteys henkilön yhteiskuntaan kuulumisen ja osallisuuden tunteeseen, joilla on kotoutumisessa suuri merkitys.

Veijanen Titta

Äänekosken kaupunki - Opetus- ja kasvatustoimi, Kotoutumista edistävät palvelut